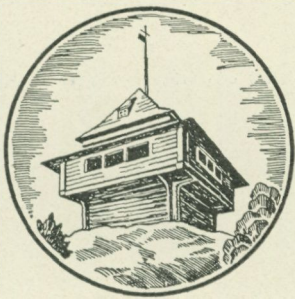

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1941**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1941

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Kronprinsen och prins Gustaf Adolf på Skansen vid defileringen under "Det frivilliga försvars dag" den 15 september 1940. Foto Dagens Nyheter.

Tryckt hos

Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1941

MÖBLERINGEN AV DELSBOGÅRDEN

av Elisabeth Strömberg

I Carl Grimbergs Svenska folkets underbara öden finns en kapitelrubrik, som ibland rinner en i sinnet, när man tittar in i någon av Skansens många gårdar. Den lyder: "Hur svenska folket eljest hade det". Tonvikten ligger på eljest. Då den rena historien behandlar ideella, politiska och ekonomiska omvälvningar, deras orsaker och förlopp, ibland katastrofartade, ibland långsamt arbetande sig fram i tiden, kan friluftsmuseet till detta foga konkreta bilder av hur menige man långt från händelsernas centrum levde sitt dagliga liv, sådant det kan utläsas ur hans närmaste omgivning i hem och på arbetsplats. Här spåras det historiska skeendets yttersta konsekvenser, skiftningarna i den enskilde medborgarens villkor.

Vad nu särskilt Delsbogården beträffar, vill den ge en så fullständig bild som möjligt av bostadshuset i en storbondegård i Delsbo någon gång mellan åren 1850 och 1865. Nedanstående skildring avser att vara en orientering i gården och samtidigt ge några glimtar från arbetet med dess inredning till ett typiskt delsbohem.

Det är inte utan en viss spänning man går till verket med att möblera en hel gård med nitton bostadsrum, fähuset inberäknat, så som de kunna ha sett ut för 75 å 80 år sedan. Det gäller att få tillsamman ett puzzle, där bitarna utgöras av de möbler som stå till buds och de uppgifter man har om deras placering och användning m. m. Den invecklade kontureringen som försvårar arbetet motsvaras av allt det som tidens tand gnagt sönder och minnesbristen plånat ut både i föremålsbeståndet från bygden

och i kunskapen om tiden. Några få bitar i spelet fattas helt, men luckorna äro inte många.

Det egentliga insamlingsarbetet kan man säga undangjordes redan tidigt på 1870-talet, då Artur Hazelius flitigt köpte möbler, husgeråd och dräkter från Delsbo med hjälp av intresserade dellbor, bl. a. dåvarande prosten, sedermera biskopen Lars Landgren. Utan Nordiska museets rika samlingar från den tiden kan man gott säga, att uppgiften skulle varit praktiskt taget olöslig. När arbetet 1938 började bli aktuellt, inriktade museets allmogearvdelning planmässigt sina inköp på de nödvändiga kompletteringarna. Det visade sig då, att det nu skulle varit alldeles omöjligt att ute i bygden uppbringa möbler av den kvalitet museet självt innehade. Även härdade museitjänstemän häpnade och förskräcktes över hur snabbt och hur fullständigt gamla saker förintas till och med i en så konservativ och anstolt landsända som Hälsingland. Om det är sant, som en gammal dellbo älskvärt yttrade vid invigningen, att Delsbogården på Skansen som den nu står, i alla fall är den bästa och fullständigaste gamla gård från socknen som finns bevarad så är det till stor del tack vare dessa tidiga samlingars existens.

När man i Norrland som här har två likvärdiga mangårdsbyggnader, bor man vanligen i den ena på vintern och den andra på sommaren. Man flyttar snett över gårdsplanen två gånger om året och de båda husen kallas då vinterbyggningen och sommarbyggningen. I Delsbogården får man i stället tänka sig att Edsängshuset, "öst i går'n", hyser gårdens gammelfolk, som har tagit undantag, medan ungfolket, som övertagit gården, bebor tvåvåningsbyggnaden från Västeräng, "nor' på går'n". Under sådana omständigheter användes gårdens bagarstuga, om sådan fanns, till sommarbyggning. Men även fähuset kunde i Delsbo delvis övertaga denna funktion.

Den olika disponeringen av Edsängs- och Västerängsbyggnaderna gav sig nästan av sig självt, sedan lager av senare inredningar skalats bort och husens ursprungliga karaktär tydligare kom fram. Det är den unge bonden, som byggt om tvåvåningshuset och kanske någon gång på 50-talet moderniserat

Bild 1. Vardagsstugan i Delsbogårdens Västerängsbyggnad.
Foto Lennart af Petersens.

inredningen, medan gammelfolket i stort sett har kvar sitt hem sådant det byggdes om och inreddes på 1820-talet.

Användningen av de båda husens olika utrymmen var också i stort sett klar. I vardagsstugan levde familjen sitt dagliga liv och där sov husbondefolket. Herrstugan eller helgdagsstugan var reserverad för kalasande, dans och lekar vid högtidliga tillfällen och där hade i varje fall inte i dessa hus funnits någon sängplats. Innerkammaren däremot fungerade ofta som gästrum och dess avskildhet togs också i anspråk, när det kom någon på tillfälligt besök. Här kunde man tala familjeangelägenheter och göra upp affärer och hit drog man sig tillbaka med skrivgöromål och annat som fordrade lugn och koncentration.

Förstukammaren, som låg bredvid köket, hade oftast en sovplats men tjänstgjorde dessutom som spiskammare, d. v. s. förråds- och arbetsplats för det dagliga arbetet med matlagning, bakning, mangling o. s. v.

Den tillbyggda halvåningen i Edsängsbyggnaden har alltid stått oinredd och den ståtliga övervåningen i mangården från Västeräng var visserligen delvis inredd, mycket påkostad till och med, men var och en som rest litet i de landskap som ha dessa stora tvåvånings bondgårdar från 1800-talet vet, att det inte är endast i Hälsingland, som den övre våningen än i dag står omöblerad. Den används snarast som ett vanligt vindsutrymme till förvaringslokal för diverse. Det är inte sällan bland detta diverse man finner de få överlevande resterna av ett tidigare skede i gårdens historia. Så även här. I Västerängsstugans övervåning ha väggmålningar och möbler från äldre perioder fått en fristad i det stora gavelrummet, som ända tills huset flyttades till Skansen stod oinrett. Som Gotthard Gustafsson redogör för i föregående uppsats, kan man här beundra Gustaf Reuters målningar från 1747 och 1773. I anslutning till dessa är rummet ordnat som en fullständig, gammaldags herrstuga, vars enda möblering utom de väggfasta bänkarna utgjordes av ett långbord, en vändbänk, ett herrstuskåp och möjligen någon stol. Bordet har en av dessa verkligt magnifika, rikt målade skivor av vilka flera äro kända just från Delsbo socken. De äldsta äro daterade 1575 och 1595. Dessa i olja målade bordskivor voro moderna i förnåma hem under renässansen. I Delsbo höllo de sig kvar ännu ett par hundra år och dekorationen behöll länge sin 1500-talsprägel. Just denna bordskiva har dock mera tycke av barocken med sina änglahuvud och rika akantusrankor. Det är inte omöjligt att Reuter själv kan ha målat den.

Vändbänken med sitt ryggstöd som kan vändas, så att man utan att flytta bänken kan sitta vänd mot bordet eller mot elden, är en medeltida möbelform, som funnits i de flesta trakter i landet, men särskilt segt levat kvar i Delsbo och Bjuråker, där nästan ingen herrstuga saknade en sådan. De äldre av dessa bänkar hade sitsen infälld i en något uppstående ram med plats

Bild 2. Vardagsstugan i Delsbogårdens Edsängsbyggnad.
Foto Lennart af Petersens.

för en bänkdyna. Samma byggnad och samma medeltida prägel med ramverk och svarvade dockor i ryggen har också karmstolen. Denna ålderdomliga stolstyp i romansk stil träffar man i sen tid på i en och annan svensk kyrka, men också i allmogenhemmen. "Hyenstolar" kallades de i Delsbo på 1700-talet. Men däremot är det ont om bevarade stolshyenden. En ovanligt vacer stolsdyna i flamskväv från Delsbo, nu i Hudiksvalls museum, har därför kopierats och ligger i en sådan stol i gården på Skansen. Någon bänkdyna har tyvärr inte stått att uppbringa. Herrstuguskåpet, som gott kan vara från 1600-talet, hyser husets silverförråd, däribland de i Hälsingland så älskade brännvinsskålarna på fot med två grepar formade som fåglar. Brännvinsskedarna som man söp brännvinet med äro alla till-

verkade av guldsmederna Grubb i Hudiksvall. De ha utvalts ur museets stora samling som en artighet mot kapten Gunnar Grubb, Hälsinge gilles ordförande, vilken nedlagt ett stort arbete som gilletts representant vid gårdens tillkomst och vars förfäder i flera generationer varit guldsmeder i Hudiksvall.

Som synes ger detta rum en liten tillbakablick på bostadsstandarden bland bönderna i Delsbo under långt äldre tider än gården egentligen avser att illustrera; vi få en del av den bakgrund mot vilken de senare inredningarna i gården böra ses. Det har i så måtto blivit ett "museum i museet" och invändningar kunna givetvis resas mot lämpligheten av en sådan anordning. Men helt utan motsvarighet i verkligheten är den inte. Det har alltid funnits en och annan som varit road av antikviteter inte minst bland bönderna. Det finns ett par exempel på att just Reutermålningar, när de blivit omoderna, flyttats från sin ursprungliga plats, men i stället satts upp i något rum i övervåningen. Att man samlat litet smått på det som är "gammalt och fornt" är inte så ovanligt, inte heller att man hållit det samman i en liten grupp någonstans i gårdens många utrymmen.

En sådan någorlunda fri uppställning av en rad vackra och intressanta föremål vållar ju inte museimannen så stort huvudbry. Här om någonsin bör han vara på sin mammas gata. Värre är det att rekonstruera ett helt levande hem vid en viss bestämd tidpunkt, utan annan ledning än de torra listorna i bouppteckningarna från tiden, en rad föremål, som i årtal stått gömda i museets magasin, samt muntlig ofta inbördes motsäggande tradition i orten. "Ja, det var väl olika", är det svar man oftast får, då man frågar efter inredningsdetaljer. Och naturligtvis var det olika. Inte voro alla hem stöpta i samma form. Tycke och smak, råd och lägenhet spelade en roll då lika väl som nu. Men det var inte hur olika som helst. Vad vardagsstugorna beträffar finns ju ett fast möbleringssystem, som tillämpats inte bara i Delsbo. Det kan på Skansen studeras likaväl i Älvrosgården som i Kyrkhultsstugan. Så länge spisen, som upptog nära nog en fjärdedel av golvytan, kärllhyllan, bänkhörnet och sängen hade sina fasta platser i rummets fyra hörn, måste varia-

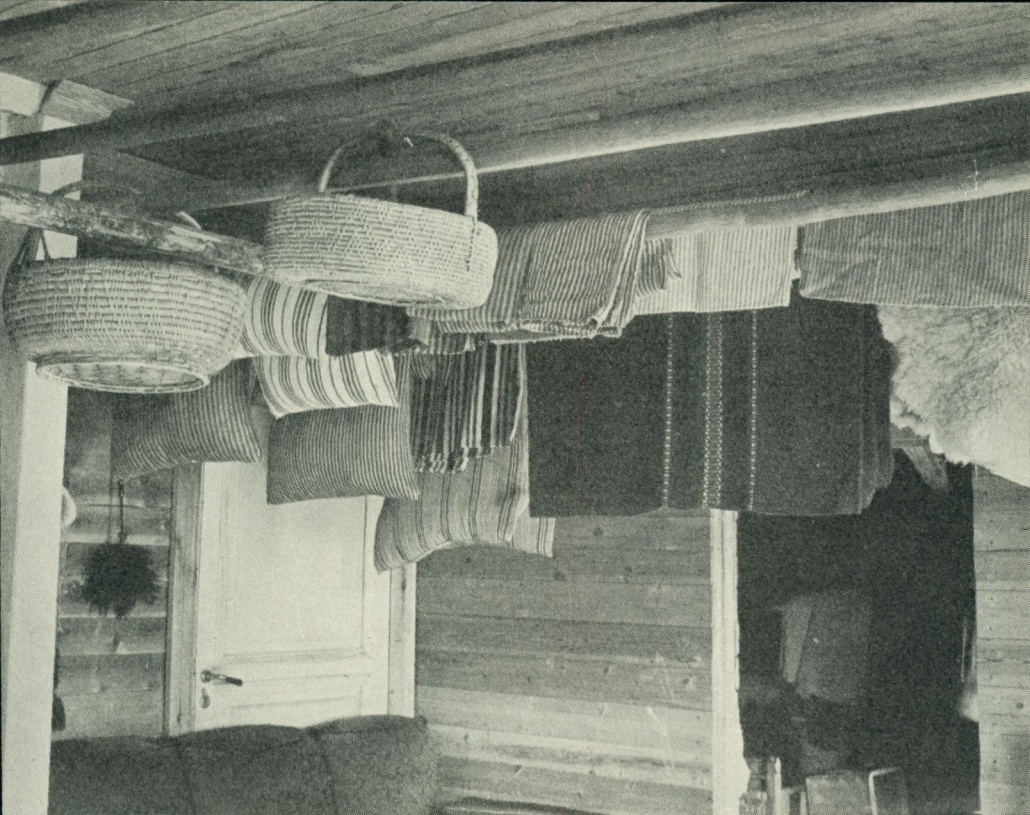

Bild 3. Klädstuga i Storhaga nr 2, Ljusdals socken. Foto 1939.

tionerna med nödvändighet bli ganska små. Det systematiska utforskandet av allmogekulturen, som vid Nordiska museet bedrivits i så många år, har fastän mycket återstår att göra, kunnat fastställa väsentliga drag i bostadens historia. När museets samlade vetande på området mobiliseras, kunna till synes oförenliga uppgifter reduceras till krusningar på ytan, och därunder går traditionens starka ström. Har man hela tiden kännning med strömriktningen, urskiljer man snart åtminstone vad som i varje särskilt fall är helt omöjligt och vad som är tänkbart.

Interiörbilder från äldre tiders bondgårdar är det alltid ont om, men några små oljemålningar och akvareller från 1870-talets Delsbo av J. W. Wallander ha i många fall kunnat ge värdefulla fingervisningar.

Endast några få lösa möbler följde med vid köpet av husen. Den fasta inredning som fanns kvar bestod av ursprungliga väggfasta kärllhyllor och bänkar i båda vardagsstugorna samt en del andra hyllor för tallrikar och fat. Vid rivningen framkom emellertid otvetydiga märken i väggar och paneler, vilka skvallrade om var sängar och annat haft sin plats. Men inte ens museets förråd räckte alltid till att fylla luckorna. Inte mindre än tre skåpsängar funnos, som skulle passat bra i Edsängs vardagsstuga om inte oturen velat, att alla tre varit byggda för högerhörn, om uttrycket tillåtes, medan det tomma hörn, där sängen skulle stå, råkade vara ett vänsterhörn. Då en sådan säng bara har en långsida och en gavel och de andra två sidorna utgöras av väggarna kan den ju inte användas i vilket hörn som helst. Någon rättvänd säng kunde inte anskaffas från Delsbo och hellre än att bygga en omvänd kopia av någon av de sängar som funnos, valde man då att tills vidare låna en säng från Medelpad. Detta ger en glimt av de vanskligheter som ständigt yppa sig, när man från många håll skall plocka ihop en helhet.

För övrigt äro kompletteringarna i Edsängsstugan gjorda efter säkrast tänkbara källa. En man, som själv hade varit barn i huset, vallades i rummen innan huset revs och beskrev hur han mindes dem. I gammelfolkets vardagsstuga står i bänkhörnet det bord, som fanns i huset, när han var barn och den bordstol, som stod hopfälld vid sänggaveln framför klockan, är ersatt med en annan, likaså den långa kärllhyllan under taket, som rivits bort i sen tid.

I taket innanför dörren hänger en tät rad av stora och små kopparkärl av alla slag. Kopparsmidet har gamla anor i Delsbo och husets förråd av koppar var en mätare på välståndet, som gärna fick synas. På kärllhyllan under taket glänser av samma anledning en nästan otrolig mängd tenntallrikar. Antalet överensstämmer dock noga med uppgifterna i 50-talets bouppteckningar. Så många tenntallrikar just från Delsbo ägde museet inte, men de äro alla tillverkade i Hudiksvall, som väl var den antagligaste dåtida inköpsorten. I Edsängs herrstuga funnos både de väggfasta bänkarna och ett grant målat herrstuskåp

Bild 4. "Gåvoskrin" med skuren och målad dekor från Ljusdals socken. Nordiska museet 160,793.

kvar på sina platser, likaså kärllhyllan på gavelväggen. Här fattades alltså bara bord och vändbänk. Båda äro av något senare typ än i rummet med Reutermålningarna. Vändbänkens sits av en hel planka fordrar inte någon dyna och bordets skiva är omålad. Som det nu står är det ett strålande vackert rum, som gör skäl för namnet helgdagsstuga. I verkligheten gjorde det nog inte alltid det. I vardagslag var det närmast en förrådsbod, och var gång man skulle ha kalas fick man rymma ut all möjlig bråte, som småningom samlats där.

Går man från Edsäng över till Västerängshuset, går man också från en tid till en annan, trots att de samtidigt utgöra delar av samma gård. Hos ungfolket har en hel del nymodigheter fått insteg. Det är ganska betecknande, att Delsbogården är den enda av alla Skansens bondgårdar, som i sitt inventarium kan ståta med något som i våra dagar även det enklaste hushåll äger, nämligen ett par kaffekoppar. I bouppteckningarna kan man bokstavligen följa kaffets segertåg genom socknen under 50-talet, men inte många av de bönder som äga en kaffekittel ha en kaffekopp av porslin och ingen har mer än 4 par. Porslinstallrikar, såskopp och karott i 1840-talsmönster från Gustavsberg och Rörstrand prunka nu på kärllhyllan bland tenn- och

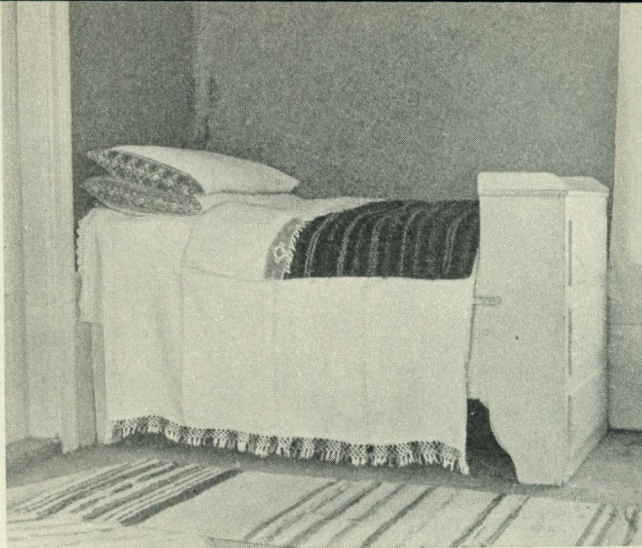
trätallrikar. Husgeråd av bleckplåt ha väl funnits tidigare, men lackerade plåtbrickor och brödkorgar utgöra en lyx som är ny.

I vardagsstugan är det mest sådana smärre saker, som varsla om den nya tiden. Det går inte lika lätt att frigöra sig, när det gäller själva rummets utformning. Möbleringssystemet är fortfarande det samma, men sängen har bara en skänkformig gavel som minne av skåpet vid fotändan, och långsidans uppbyggnad och gavelformiga krön påminna starkt om en gustaviansk utdragssäng.

I innerkammaren äro tvillingsängarna borta. Där står istället en utdragssäng, som är högt uppbäddad med många bolstrar. Den är inskjuten så långt som möjligt i hörnet, ty långt sedan möblerna blivit flyttbara behöllo de sina gamla platser tätt uppradade runt väggarna. Ett försök gjordes att placera den mitt på väggen. Men hela den lilla kammaren liksom andades ut, när sängen sköts in i hörnet. Detta, att själva miljön så alldeles bestämt säger ifrån vad som inom dess ram är möjligt eller helt omöjligt, är något som alla som syssla med sådant här arbete känna till. Det är som en fixeringsbild, som plötsligt klarar och blir redig och tillfredsställande, när den sökta figuren är funnen. När man sedan söker kontroll i tillgängliga källor, visar det sig ofta nog att miljön haft rätt. Ibland, när skåpet passar precis i urtaget i panelen, tycker man sig nästan förnimma, hur det med ett leende av välbehag sjunker tillbaka i hörnet och man påminner sig med en lätt spökaktig känsla H. C. Andersens sagor, där de döda tingen leva sitt eget liv medan människorna sova och hur de då underhålla varandra med syrliga och kvicka anmärkningar om olika generationers större eller mindre förståelse för vad som passar sig.

Det radikalaste avsteget från gammal bondesed utgör den nya herrstugan hos ungfolket. Böndernas förebild till denna sal med slagbord och rader av småstolar runt väggarna kan på närmaste håll studeras i Skogaholms herrgård och i Tottieska malmgården på Skansen. Det är 1700-talets möbleringsideal som framemot 1800-talets mitt slår igenom i finrummet i Delsbo. "7-pinnstolarna" målade i ljus färg med svarta träsisar

Bild 5. Uppbäddad "stand-säng" i Storhaga nr 2, Ljusdals socken. Foto 1939.

tyckas ha varit särskilt vanliga i Delsbo och Bjuråker, men för övrigt finner man hela raden av 1700-talets och empirens stol-former lika trohjärtat återgivna. Rutiga och randiga sitsar förekomma också. I lampetterna reflekteras ljuset från blanka skålformiga tennbucklor, vilka få ersätta förebildernas glittrande spegelglas och slipade prismor. En sådan sal som denna kan man i andra trakter av Norrlands starkt gustavianskt influerade kustland finna långt tidigare. Delsbo bildar här ett undantag. Här ha modeströmningarna under 1700-talet först sent accepterats och möbleringen i de övriga rummen har förhållandevis litet berörts av de nya idealen.

I övervåningens förstukammare bor dottern i gården. Ut-sikten från hennes fönster är inte det minst sevärda. Med litet god vilja kan den få föreställa en utblick någonstans i våra dagars Hälsingland. Sedda här uppifrån kunna Värtans och Djurgårdsbrunnsvikens vatten gott gälla för en stor älvkrok, där Stockholms frihamnskomplex ligger som en tämligen nybyggd sulfittfabrik.

Knappast någon gård i Delsbo avstod från den kontanta inkomst, som linodlingen och linneväveriet erbjöd. Det är inte ovanligt att de stora bondgårdarna i bouppteckningarna på 50-talet redovisa ett lager av mellan 1000 à 1500 alnar linneväv i

olika kvaliteter. Det var väl närmast något av övervåningens tomma rum, som kom ifråga för vävstol och varpa. I det stora rummet med de röda schablonmålade väggarna står därför en buldanväv uppsatt. Den röda lasurfärgen på de få möblerna har tydligen varit högmodern någon gång innan 1850. En hel rad delsbomöbler visade sig, när senare målningar avlägsnats, ha denna röda färg, som också trävirket kring spisen i rummet har.

Innanför "röda rummet" ligger klädkammaren, som på en gång inrymmer garderob, linneskåp och sängklädesförråd. Om man med minnesbilden av en nutida hälsingländsk klädstuga på näthinnan inte riktigt känner igen sig här, så beror det på de granna färgerna i den gamla delsbodräkten, som ju inte ha någon motsvarighet nu för tiden. Hela det övriga beståndet av textilt husgeråd kan däremot alltså återfinnas hängande på takstänger i gårdarnas klädstugor. Kistorna runt väggarna ge en provkarta på kistmålning från olika perioder. Äldst och pampigast äro de svarta enkla kistorna med målade beslag och sköldar av 1500-talets form i vitt och rött. Den äldsta av dem bär årtalet 1704.

Om Delsbo ruvar på minnen från 1500- och 1600-talet och i stort sett varit oemottagligt för 1700-talets tjusning, så har grannsocknen Ljusdal tagit så mycket mera intryck. Redan fasaden på sängstugan från Sunnanås, som ligger hörn i hörn med Västerängshuset, röjer detta. Intrycket förstärkes när man kommer in i rummen. Pärilstavar, bladlister och refflade fyllningar på de ljusmålade möblerna, elegant skurna medaljonger och rosetter på gåvoskrinens lock, spjälorna i stolarnas raka ryggar och tennljusstakarnas form, allt talar här det slutande 1700-talets språk.

Hela huset kunde vid en hastig blick nästan gälla för en gästrumsflygel till en herrgård. Vad som emellertid tydligt röjer bondgården är två saker, sättet att bädda sängarna samt rullgardinerna. Visserligen finns bland sängkläderna ett vadderat stickat kattunstäcke, som skänkts av de nuvarande ägarna till Sunnanås och antagligen en gång haft sin plats just i sängstu-

Bild 6: Rullgardin i sängstugans fönster.
Foto Lennart af Petersens.

gan. Detta liksom de magnifika blårandiga hellinnevaren på dynor och madrasser är ju fullt herrskapsmässigt, men i det bästa rummet ligger en rya som prydnadstäcke och bland förråden hänga underlakan av brokigt kalvskinn med håret kvar sittande och fårskinnsfällar med grova hemmavävda ylltäcken äro i majoritet bland täckena.

Bäddens linneutstyrsel är ett omfattande kapitel i Hälsingland. I detta linodlingens hemland stoppades sänghalmen i "fäsängar", madrassvar av grovt glänsande hellinne. Över fäsingen breddes så hänglakanet av fin lärft. Det föll utmed bäddens hela längd ner till golvet och var rikt prytt med fransar, broderier och spetsar. Därövanpå breddes så underlakanet. Detta skulle i sin tur hänga två tvärhänder ner över hänglakanet. Det hände, att man för att få bädden alldeles jämn och lakanen att

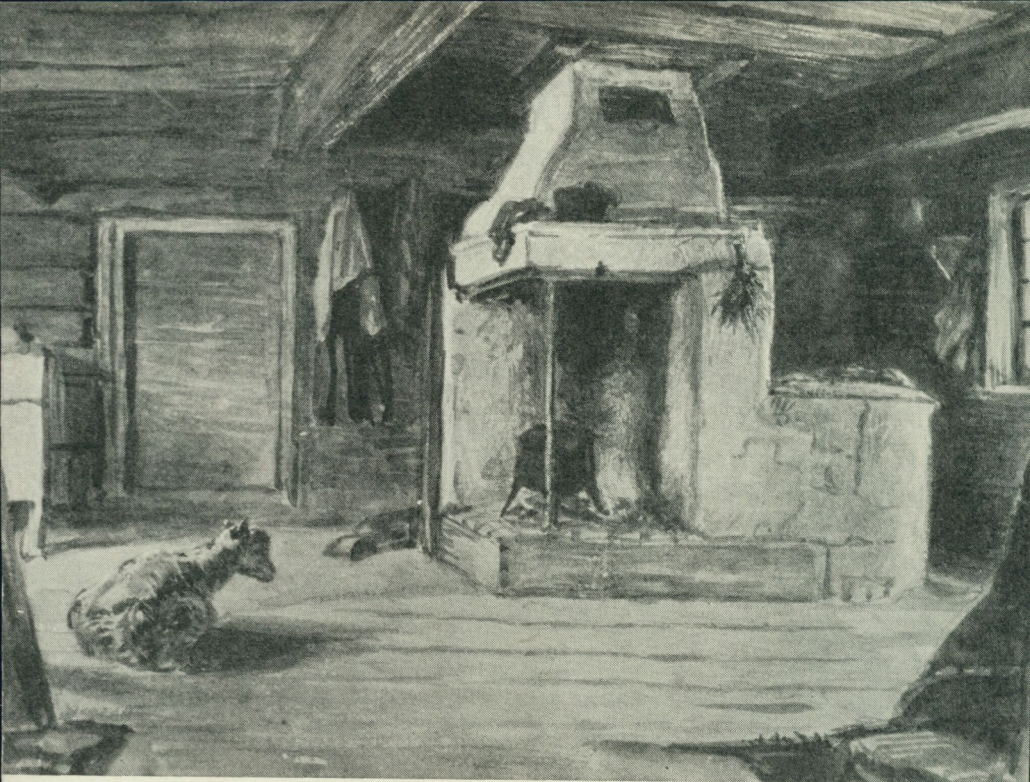

Bild 7. Fähusinteriör, troligen från Delsbo socken. Akvarell
av J. W. Wallander. Nordiska museet 57,228.

hänga rakt och snyggt, ställde en sängbräda på kant under lakanen, en utväg som naturligtvis anlitas på Skansen, där det är svårt nog att få sängarna att se nybäddade ut, när de skola stå orörda månad efter månad. Överst ligger så fårskinnsfällan på vintern eller en "sluns", ett trastäcke med brokigt inplockat mönster, utan fäll på sommaren. Ovanpå det hela trona minst två huvuddynor. Örngotten böra vid den kortsida som vetter ut mot rummet ha samma dekoration som hänglakanet. Detta anses mycket viktigt i Delsbo och har kunnat genomföras i det närmaste överallt i gårdens sjutton uppbäddade sängar. Apropå denna mängd av sängkläder kan nämnas, att de utgjorde den inte minst värdefulla delen av bohaget. "20 uppbädda sängar" finner man i en bouppteckning från 1859 och i en brandförsäk-

Bild 8. Interiör, troligen från ett sommarkök. Skogs by, Delsbo socken. Foto W. Sohlberg omkring 1890.

ringshandling från 1853 värderas säng- och linkläder till 550 riksdaler, medan allt övrigt lösöre, exklusive silver, koppar och tenn, som förtecknas särskilt, endast kommer upp till 120 riksdaler. Visserligen ingå de väggfasta möblerna i värdet av husen, men summan ger ändå ett begrepp om det textila husgerådets rangplats. Hos gammelfolket i Edsängsstugan äro skåpsängarna dessutom försedda med förlåtar i blått och vitt, randigt linne. Vid huvudgården hänger ett grant utstyrt handkläde av samma slag som alltid skulle hänga innanför dörren i vardagsstugan över vattensån. Mått och utstyrsel överensstämma fortfarande nära med handdukarna i 1500-talets slottsinventarier och placeringen minner om vattenbäckenet och handduken, som skulle finnas till hands, för att den förnämne gästen skulle få tvätta

sina händer efter resan. I Delsbo har handklädet dock säkerligen endast varit "til lyst".

De rikt målade rullgardiner som pryda först och främst alla mot gården vettande fönster motsvara inte riktigt vårt nutida begrepp om sådana. Det är således inte fråga om några sagslott avsedda att ge fantasien vingar och stoff till vackra drömmar. Den målade sidan är nämligen vänd utåt och den praktiska funktion de hade bestod snarare i att skydda för solen än att hindra insyn. Däremot fick fasaden ett falskt sken av förnämliga gardinarrangemang, som det i verkligheten inte var så helt med. Rullgardinerna i Sunnanås ge sedda utifrån en utmärkt illusion av en verklig röd- och vitrandig rullgardin, till hälften upprullad, och på fönsterbrädet stå mot det mörka rumsdjupet två urnor med fullt naturtrogna blomster. Samma motiv fast lustigt stiliserat utan hänsyn till illusionsverkan återfinnes i Edsängsstugan. Man kunde också vara ännu knepigare. I Västerängshuset ser man från utsidan ett par nätta vita gardiner med tofsfransar uppbundna på ett sätt, som i verkligheten ännu ej var i bruk i Delsbo. Insidan däremot är randig för att imitera en riktig rullgardin av väv. Alltsammans är schablonmålade på hopklistrade pappersark och tillverkades av kringvandrande yrkesmålare. Äldst tyckas dessa ha varit dalkarlar, men ännu i mannaminne funnos i både Bjuråker och Ljusdal målare som gjorde rullgardiner. Den siste dog i Bjuråker 1938, 80 år gammal. Vita fönstergardiner funnos redan på slutet av 1700-talet i en och annan rik gård och just på 1850—60-talen bli de allt vanligare. Först sätter man upp en enkel kapp och så småningom kompletteras denna med draggardiner för nedre delen av fönstret. Långgardiner i par förekom endast i de finaste rummen, och mattor användes inte alls innan trasmattorna på 70-talet gjorde sitt intåg.

Bruket att ha sovplatser i själva fähuset liksom att använda fähuset till bostad på sommaren när korna voro i fäbodarna, är utbrett över ett stort område, men att bo där året runt och ha full möblering med bord och stolar, skåp och klocka, är inte så vanligt. I fähuset från Gåsbacka bodde i varje fall för inte så

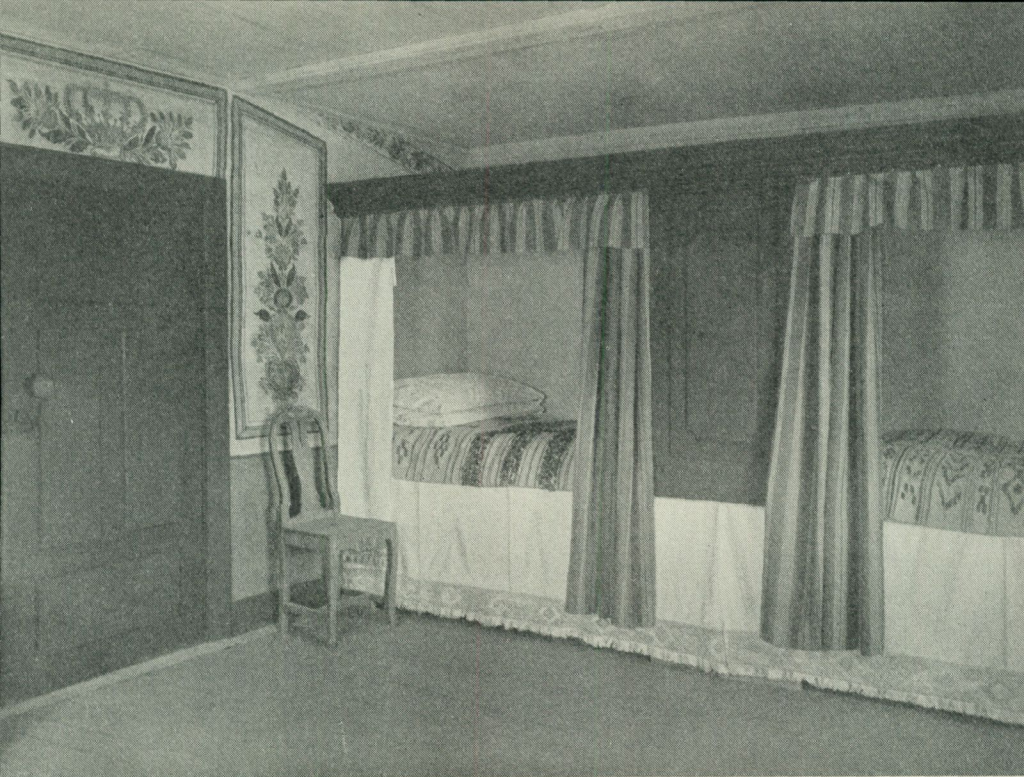

Bild 9. Dubbelsäng med skåp i Edsängsbyggnadens innerkammare. Foto Hansa.

länge sedan det gamla paret i gården året om. Möbleringen är ungefär så som de hade det. Den ena sängen är slopad för att ge plats åt en del bryggredskap och annat som behövdes för de arbeten som utfördes vid spisen i fähuset. Där finns en stor inmurad kopparpanna och där värmdes vatten till kreaturens sörfoder likaväl som till brygd, byk och bad, i den mån detta förekom. Den egentliga nytillsatsen är ett gammalt fint skåpbord ur museets samlingar, som nog är ganska typiskt för den en gång fina möbeln, som degraderats och förvisats till fähuset.

I en bondgård är bostaden i långt högre grad än i de flesta andra hem också arbetsplats. Att i en Skansengård kunna illustrera alla de verksamhetsgrenar, som i verkligheten bedrevs där, är omöjligt. Idealet — att allt skall stå så som om männi-

skorna nyss lämnat det och strax kunde tänkas återvända för att fortsätta sitt dagliga liv — får man förvisa till önskedrömmarnas område. Mycket av det som hör till det levande livets atmosfär låter sig inte konserveras. Fullständigheten får också prutas ner av rent utställningstekniska skäl. Det tjänar ingenting till att hopa detaljer så att den ena skymmer den andra. Man tvingas t. ex. att något stilisera den naturliga oredan i klädkammaren, för att över huvud taget någonting skall bli uppfattbart för besökaren. En lång arbetsprocess får man kanske på ett annat håll reducera till ett par antydningar o. s. v.

Men den stämning rummen nu meddela, har väl snarast haft sin motsvarighet i verkligheten en lördagskväll, då de städats till helgen, tillfälliga arbeten plockats undan och redskapen ligga där oanvända. I den ovana stillheten bli enskildheterna tydligare än eljest. En sådan litet tom stund kan ju också uppstå då man väntar gäster, som ännu inte hunnit komma och då kunde kanske husfolket liksom besökaren nu kasta en granskande blick på sitt bohag, glädjas över dess gedigenhet och för ett ögonblick låta en del minnen förknippade med de olika föremålen stiga upp till medvetandets yta.